

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci rozhodl samosoudkyní
JUDr. Martinou Radkovou ve věci

žalobce: M. P.
bytem X

proti
žalované: Česká správa sociálního zabezpečení
sídlem Křížová 25, 225 08 Praha

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 14. 11. 2023, č. j. X, ve věci starobního důchodu

takto:

I. Rozhodnutí žalované ze dne 14. 11. 2023, č. j. X, **se ruší** a věc **se vrací** žalované k dalšímu řízení.

II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

1. Včas podanou žalobou se žalobce domáhal přezkoumání rozhodnutí, citovaného v záhlaví, kterým žalovaná zamítla námitky žalobce a potvrdila své rozhodnutí ze dne 25. 7. 2023, č. j. X. Žalovaná tímto rozhodnutím žalobci zamítla žádost o zvýšení starobního důchodu o částku zvýšení za vychované dítě pro nesplnění podmínek čl. II zákona č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 323/2021 Sb.“).
2. **Žalobce v žalobě** namítl, že nemá právnické vzdělání a na právní zastoupení nemá finanční prostředky, takže žalobu psal jako laik s pomocí odborné literatury. Vzhledem k věku nemá ani energii shánět „advokáta ex offio“. Žalobce na základě výzvy žalované doručil své vyjádření ohledně péče o syna M. P., nar. X. Podle žalobce z tohoto vyjádření jednoznačně vyplývá, že o svého syna pečoval ve větším rozsahu než zemřelá žena. Žalobce ve vyjádření

k výzvě žalované uvedl, že pokud by žalovaná potřebovala vyjádření doplnit, nechť ho vyzve. K tomu však nedošlo. Žalovaná žádost zamítla. Podle žalobce je rozhodnutí nepřezkoumatelné. Je v něm pouze uvedeno, že zemřelá manželka měla ve svém profesním životě období, kdy vůbec nevykonávala výdělečnou činnost, a to po dobu své mateřské dovolené. To považovala žalovaná za rozhodnou skutečnost. Nic dalšího k tomu neuvedla. Žalovaná se vůbec nevypořádala se skutečnostmi, které žalobce uvedl ve svém vyjádření ze dne 4. 5. 2023. Žalovaná se v rozporu se zákonem č. 323/2021 Sb. nevypořádala s obdobím od narození syna do jeho zletilosti. Důvodem zamítnutí žádosti nemůže být tvrzení žalované, že přihlédla ke společensky obecně přijímaným ustáleným zvyklostem v době, kdy byla péče o syna žalobce vykonávána, a proto o dítě osobně pečovala v největším rozsahu jeho matka. Žalovaná byla povinna zjistit skutečný stav věci a rozhodnutí opřít o konkrétní data a fakta a konkrétní individuální okolnosti věci. Žalovaná nezjistila stav, o kterém nejsou důvodné pochybnosti.

3. Výchova syna měla nesporný vliv na žalobcovu profesní kariéru. Žalovaná uvedla, že v období od narození do zletilosti syna nedošlo k poklesu žalobcových výdělků a že žalobce byl od roku 1967 do roku 1985 nepřetržitě zaměstnán u různých zaměstnavatelů, kde dosahoval na tu dobu průměrných výdělků. Podle žalobce tato skutečnost sama o sobě neznámá, že péče o syna neměla negativní vliv na jeho pracovní kariéru. Již v průběhu správního řízení žalobce uvedl, že z důvodu péče o syna například nepracoval přesčas, což mělo nesporný vliv na jeho výdělky a další pracovní kariéru. Z důvodu péče o syna, hlavně v jeho útlém věku, z časových důvodů žalobce nevykonával náročnější, zodpovědnější a logicky lépe finančně ohodnocenou práci. Žalobce v období od roku 1967 do roku 1985 zaměstnaný být musel, jinak by mu hrozil trest za příživnictví. Pokud žalovaná poukazovala na vyšší výdělek žalobce v této době, není možné tento argument vztáhnout k prokázání rozsahu péče. Žalovaná se v rozhodnutí vůbec nezabývala zaměstnáním a výdělky žalobcovy zemřelé manželky z této doby. Z rozhodnutí vůbec nevyplývá, že by profesní kariéra zemřelé ženy žalobce byla z důvodu péče o syna nějakým způsobem ovlivněna. Rozhodnutí neobsahuje vyšší výdělky žalobce ani jeho manželky, natož pak jejich porovnání. To je další důvod nepřezkoumatelnosti napadeného rozhodnutí. Z odůvodnění rozhodnutí nelze zjistit srovnání výše jednotlivých výdělků, vyměrovacích základů ani jejich vliv na vyšší starobního důchodu a rovněž ani vliv péče o syna na tyto výdělky a pracovní kariéry obou manželů. Pokud žalovaná tyto konkrétní údaje neuvedla, nemůže ani tvrdit, že péče o syna měla menší vliv na žalobcovu pracovní kariéru a následný starobní důchod, než tomu bylo u jeho zemřelé manželky.
4. Žalobce vyslovil pochybnost o ovlivnění výše důchodu zemřelé manželky tím, že byla se synem na mateřské dovolené. Období péče o dítě do čtyř let věku se uznává jako náhradní doba pojištění pro nárok i vyšší důchodu a současně jde o dobu vyloučenou, takže nemůže mít negativní vliv na vyšší důchodu. Syn se narodil dne 20. 10. 1967. Zemřelá manželka tedy mohla být na mateřské dovolené zhruba do roku 1971. Nicméně pro účely procentní výměry důchodu se hodnotí příjmy až od roku 1986. V daném případě tedy mateřská dovolená nemohla mít na vyšší starobního důchodu zemřelé manželky vůbec žádný negativní vliv.
5. Žalovaná v napadeném rozhodnutí uvedla, že žalobce nepředložil žádné relevantní tvrzení či důkazy, které by prokazovaly, že rozsah péče o syna byl v jeho případě větší než ze strany zemřelé manželky. Žalobce naopak ve svém vyjádření ze dne 4. 5. 2023 relevantní důvody uvedl. Žalobce dále uvedl v námitkách ze dne 15. 8. 2023, že případné další potřebné skutečnosti je připraven vysvětlit a doplnit na výzvu. Žalovaná ho ovšem nevyzvala a

nezjistila stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti. Sama žalovaná v odůvodnění rozhodnutí uvedla, že nepřetržité zaměstnání a vyšší výdělků se samy o sobě pozitivně projeví na výši důchodu – nedochází ke snížení důchodu a není tedy dán důvod pro kompenzaci prostřednictvím výchovného. Žalovaná však srovnání příjmů manželů neprovedla a nevysvětlila, jaký vliv měla péče o syna na výdělků a pracovní kariéru obou manželů. Tvrzení, že žalobce dosahoval v určité době průměrných výdělků, je naprosto nedostačující. Přitom žalovaná je institucí, která rozhoduje o dávkách důchodového pojištění. Žalobce žádal, aby žalovaná rozhodla na základě konkrétních, měřitelných a porovnatelných ukazatelů, a ne na základě neurčitěho sdělení žalované na straně 5 rozhodnutí o námitkách, podle kterého ženy pečující o děti ve větší míře vykonávají méně honorované zaměstnání, popřípadě zaměstnání s kratšími pracovními úvazky, která jsou navíc přerušována překážkami v práci z důvodu péče o dítě.

6. **Žalovaná ve vyjádření k žalobě** odkázala na napadené rozhodnutí. Z hlediska účelu výchovného je třeba považovat za osobu, která výchovu zajišťovala ve větším rozsahu, tu z pečujících osob, v jejíž kariéře se ve větším měřítku projevovaly složky výchovy, které mohly s ohledem na svůj charakter negativně ovlivnit délku doby zaměstnání a výdělků pečující osoby, tedy kdy péče musela být zajišťována „na úkor“ možné pracovní aktivity. Nejvýznamnější dopad na pracovní kariéru má výchova dítěte zejména v jeho předškolním věku a v prvních letech povinné školní docházky. V pozdějším období jsou již děti samostatné, alespoň v tom směru, že není třeba z důvodu zajištění výchovy přerušovat kariéru. Jeví se tedy přirozené, že výchovné ze své podstaty náleží tomu z rodičů, který se výchově více věnoval právě v raném stadiu života dítěte, což bývá obvykle matka. O uznání výchovy muže lze uvažovat zejména v případech, kdy péče matky skončila z jakýchkoliv důvodů, například rozvodu, prokazatelně faktického opuštění dítěte, vážné nemoci, úmrtí ve velmi nízkém věku dítěte nebo kdy dítě bylo ve velmi nízkém věku svěřeno do výchovy otce, přičemž výchova měla prokazatelně negativní vliv na jeho pracovní kariéru. Výchova každého dítěte se posuzuje zvlášť, a to od narození do jeho zletilosti (18 let) s tím, že celá částka výchovného za výchovu konkrétního dítěte náleží té osobě, která výchovu tohoto dítěte zajišťovala ve větším rozsahu. Výchovné je pak na rozdíl od snížení důchodového věku koncipováno jako nárok genderově neutrální. Vázat tento nárok na splnění podmínky výchovy dítěte, tak jak je definován ve stávající právní úpravě [§ 32 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném ke dni vydání napadeného rozhodnutí (dále jen „ZDP“) a § 4 prováděcí vyhlášky č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění (dále jen „vyhláška č. 284/1995 Sb.“)], by bylo diskriminační vůči mužům, neboť s institutem „výchovy dítěte“ se až dosud v základním důchodovém pojištění pracuje výlučně ve vztahu k ženám. Zatímco nárok na snížení důchodového věku zůstane dočasně zachován i nadále pouze pro ženy, nárok na výchovné vznikne i mužům, jestliže zajišťovali výchovu dítěte sami nebo ve větším rozsahu než ženy. Podmínky pro uznání dítěte za vychované budou v zásadě stejné, jaké platí pro účely snížení důchodového věku žen. Bude se tedy vyžadovat, aby osoba před datem přiznání starobního důchodu osobně pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu 10 roků s tím, že pokud se ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, postačí, pokud o něho pečovala aspoň po dobu pěti roků a nepřestala o něho pečovat před dosažením jeho zletilosti.
7. Ze správního spisu žalobce žalovaná zjistila, že žalobce uplatnil žádost o zvýšení starobního důchodu za výchovu syna M. P., nar. X. Žalobce v žádosti uvedl, že jeho manželka a matka dítěte zemřela dne 5. 7. 2006 a o dítě pečovala v menším rozsahu než žalobce. Žalobce v žádosti uvedl, že se s manželkou rozvedl v době, kdy byl syn již zletilý s tím, že rozsudek

soudu bude doložen. Žalobce však rozsudek nepředložil. Žalovaná nesporeovala skutečnost, že žalobce se významnou měrou podílel na výchově syna, ale nebylo prokázáno, že v relevantním období (od narození dítěte do jeho zletilosti) oproti matce syna se rozsah jeho péče o dítě jakkoliv vymykal obvyklému způsobu řádné společné péče rodičů o dítě, a to za situace, kdy oba rodiče pracovali, dítě navštěvovalo předškolní a školní zařízení, bylo zdravotně indisponováno v rozsahu nepřekračujícím běžnou dětskou nemocnost a realizovalo svoje zájmové aktivity, tedy že osobně pečoval o dítě v největším rozsahu ve smyslu § 34a odst. 3 ZDP.

8. K námitce žalobce k neuvedení výše výdělku jeho a matky syna žalovaná sdělila, že s ohledem na časový odstup od úmrtí matky syna nemá žalovaná k dispozici její evidenční materiál za období od narození syna do jeho zletilosti, tedy za roky 1967 až 1985. Ani z evidenčního materiálu žalobce nevyplývá, že by v období od narození syna do nabytí zletilosti došlo v jeho případě k poklesu výdělků, například z důvodu čerpání ošetrového nebo neplaceného volna. Z evidenčního listu důchodového zabezpečení je patrné, že žalobce byl po celou dobu své pracovní činnosti v rozhodném období zaměstnaný na plný pracovní úvazek bez omezení a nemá v tomto období žádné vyloučené doby trvající celý rok, roky bez výdělku, roky s minimálními příjmy a velkým počtem náhradních dob. Žalobce má vykázané vyloučené doby pouze v letech 1981 (16 dnů), 1983 (13 dnů) a 1985 (9 dnů). Od narození syna do roku 1981 nemá žalobce vyloučené žádné náhradní doby.
9. Zohlednění péče ve větším rozsahu pro účely uznání zápočtu výchovy nemá příliš společného s hmotným zajištěním dítěte (rodiny). Není tedy rovnítka mezi výchovou v duchu dotčené právní úpravy a získáváním finančních prostředků – výdělečnou činností (srov. § 34a odst. 3 a § 32 odst. 4 ZDP). Zákonodárcem přiznaná zásluha se týká jednoznačně toho z pojištěnců, na němž (převážně) spočívala vlastní výchova (srov. předpoklad osobní péče normovaný v § 32 odst. 4 ZDP), i když třeba v čistě formálním významu (srov. však § 34 odst. 4 ZDP). Nárok může vzniknout toliko jedné osobě. Zákon neumožňuje jakési paralelní čerpání a neumožňuje ani (zástupný) „přechod“ v situaci úmrtí jinak oprávněné osoby. Důkazní břemeno v řízení vedeném na základě žádosti leží primárně na žadateli, nikoliv na správním orgánu (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu – dále jen „NSS“ - č. j. 8 Azs 111/2017-36). Je v zájmu žalobce, aby nejen tvrdil, ale i prokázal, že v relevantním období vůči matce převážně zajišťoval osobní péči a výchovu syna. Nedoložení důkazů, které svědčí o oprávněnosti žalobcova požadavku, nelze klást k tíži žalované. Zákon č. 323/2021 Sb. sice předpokládá předložení čestného prohlášení, tím však není zaručeno vyhovění žádosti o výchovné a uznání péče o dítě pouze na základě tohoto dokumentu. Žalobce coby iniciátor řízení neoznačil žádné důkazní prostředky s výjimkou vlastního tvrzení o jím vykonávaném rozsahu péče. Žalované proto nezbylo než vycházet z podkladů, které měla ve své evidenci.
10. **Žalobce v replice** namítl, že žalovaná poukazuje na statistický rozdíl mezi průměrným starobním důchodem mužů a žen, ale ve svém rozhodnutí výši důchodu žalobce a výši důchodu zemřelé manželky vůbec neporovnála. Žalobce nerozuměl výtce, proč měl předložit rozsudek o rozvodu, který nastal v době, kdy syn byl dospělý, když sama žalovaná uvedla, že se posuzuje období do zletilosti syna. Žalovaná uvádí, že nemá k dispozici evidenční materiál manželky za období od narození syna do jeho zletilosti, avšak tvrdí, že výchova syna měla větší vliv na důchod zemřelé manželky než na důchod žalobce.
11. **Soud přezkoumal** napadené rozhodnutí podle § 65 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění účinném ke dni vydání rozsudku (dále „s. ř. s.“) v mezích žalobních

bodů a při přezkoumání rozhodnutí vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování žalované (§ 75 odst. 1 a 2 s. ř. s.).

12. **Žalovaná v rozhodnutí** ze dne 25. 7. 2023 shledala, že žalobce nezajišťoval výchovu dítěte v největším rozsahu. Nelze pominout, že matka dítěte ve svém profesním životě měla z důvodu péče o dítě období, kdy výdělečnou činnost nevykonávala vůbec, a to po dobu mateřské dovolené, respektive rodičovské dovolené. S ohledem na tuto skutečnost a s přihlédnutím ke společensky obecně přijímaným ustáleným zvyklostem v době, kdy byla péče o dítě vykonávána, je zřejmé, že o dítě osobně pečovala v největším rozsahu jeho matka.
13. **Žalovaná v rozhodnutí o námitkách ze dne 14. 12. 2023** odkázala na výzvu OSSZ ze dne 14. 4. 2023, podle které byl žalobce vyzván k poskytnutí následujících informací: 1. v čem spočíval větší rozsah osobní péče žalobce o děti oproti matce, případně jiné osobě, která se na péči o ně taktéž podílela, 2. zda, jakým způsobem a v kterém období ovlivnila péče o děti negativně jeho pracovní kariéru (například uvedením doby zaměstnání s kratšími pracovními úvazky, zda během jeho pracovní kariéry čerpal ošetřovné při péči o nemocné dítě apod.), a 3. kdo osobně celodenně pečoval o děti do čtyř let jejich věku.
14. Žalobce k těmto otázkám uvedl, že o syna pečoval ve větším rozsahu než jeho zemřelá manželka. Syna doprovázel do mateřské školy, později do základní školy. Se synem se denně učil a psali spolu úkoly. Syna doprovázel do kroužku plavání a fotbalu a rovněž k lékařům a k zubaři. Se synem trávil co nejvíce času, chodili spolu na procházky a komunikovali různé záležitosti úměrně jeho věku. Nakupoval a vařil jídla, která měl syn rád. Zkrátka zajišťoval veškeré jeho potřeby s přihlédnutím k věku. Svou pracovní dobu a pracovní kariéru přizpůsoboval péči o syna. Žalobce se raději než placeným přesčasům v práci plně věnoval synovi, což mělo nesporný vliv na jeho pracovní kariéru. Každý den ihned po návratu ze zaměstnání se plně věnoval synovi. Na mateřské dovolené byla se synem jeho zemřelá manželka. Nicméně žalobce o syna i v jeho útlém věku denně pečoval. Denně po návratu ze zaměstnání pral a vyvařoval dětské pleny. Syn často v noci nespával, hlídal ho a uspával, aby se manželka mohla vyspat a odpočinout si. Syna vozil v kočárku na dlouhé procházky, pomáhal s koupáním, při oblékání a přebalování. Připravoval příkrmy, pomáhal s krmením a vařil. Z uvedeného vyplývá, že o syna pečoval ve větším rozsahu než jeho zemřelá manželka. Nechce tím v žádném případě tvrdit, že by se jeho zemřelá manželka o syna nestarala. Syn v současné době žije a pracuje v Rakousku. Žalobce navrhl, že pokud je třeba prohlášení doplnit, nechť ho žalovaná vyzve v souladu s příslušnými právními předpisy.
15. Smyslem výchovného je především zmírnění statistického rozdílu mezi průměrným starobním důchodem osob pečujících o děti oproti obecnému průměrnému starobnímu důchodu. Nejvýznamnější dopad na pracovní kariéru, a tedy i výši důchodu, má přitom výchova dítěte zejména v jeho předškolním věku a v prvních letech povinné školní docházky. Ta z pečujících osob, jejíž pracovní kariéra byla výchovou dítěte ovlivněna méně nebo vůbec, má svůj starobní důchod vyšší díky vyšším výdělkům a delší době pojištění. Nedochází u ní ke snížení důchodu a není tedy dán důvod pro kompenzaci prostřednictvím výchovného.
16. V případě, že osobou, která výchovu zajišťovala v největším rozsahu, je například žena, která již zemřela, zatímco muž, který výchovu zajišťoval v menším rozsahu, dosud žije a je poživitelem starobního důchodu, nemá tento muž nárok na výchovné, pokud nebyl osobou, která zajišťovala výchovu v největším rozsahu. Z podkladů žalobce nevyplývá, že by v období od narození syna do nabytí jeho zletilosti došlo k poklesu jeho výdělku. Naopak,

žalobce byl od roku 1967 do roku 1985 nepřetržitě zaměstnaný u různých zaměstnavatelů, kde dosahoval v té době průměrných výdělků. Jak plyne i ze sdělení žalobce, osobou, která pečovala osobně celodenně o dítě v nejútlejším věku, byla jeho matka. Z uvedených skutečností a samotného tvrzení žalobce plyne, že rozsah a charakter jeho osobní péče o dítě nepřekročil míru obvyklou a zcela jistě nedosáhl povahy a úrovně péče o dítě v největším rozsahu a nepřevážil rozsah péče o dítě, realizovaný matkou dítěte, zejména v předškolním věku a v prvních letech povinné školní docházky.

17. Žalovaná nerozporovala, že se žalobce významnou měrou podílel na výchově svého syna, ale provedeným šetřením se nepodařilo prokázat, že o něj pečoval v největším rozsahu. Žalobce nepředložil žádná relevantní tvrzení či důkazy, které by prokazovaly, že obsah a rozsah jeho péče o syna M. by se jakkoliv vymykal obvyklému způsobu řádné společné péče rodičů o dítě, a to v situaci, kdy oba rodiče pracovali, dítě navštěvovalo předškolní a školní zařízení, bylo zdravotně indisponováno v rozsahu nepřekračujícím běžnou dětskou nemocnost a realizovalo svoje zájmové aktivity. Žalobce neuvedl nic bližšího a důkazně významného, že by osobně pečoval o dítě v největším rozsahu. K péči o dítě, tak jak ji popisuje žalobce v námitkách, lze konstatovat, že popsání jednání a chování je zcela v souladu s principy rodinného práva, jak byly zakotveny například již v § 18 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Podle tohoto ustanovení muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Ze skutečnosti, že oba rodiče mají v manželství stejná práva a povinnosti, a to i při společné péči o děti, však nelze vyvodit, že by jeden z rodičů nemohl o dítě pečovat ve větším rozsahu než druhý rodič. Tuto skutečnost naopak citovaný zákon výslovně předpokládal, neboť v § 19 odst. 1 stanovil, že poskytování peněžních a jiných prostředků na náklady společné domácnosti může být zcela nebo zčásti vyváženo osobní péčí o společnou domácnost a děti. Skutečnost, že ve většině případů v minulosti zajišťovaly péči o děti v největším rozsahu především ženy, je obecně přijatelným faktem. Žalobci se nepodařilo přesvědčivě a bez jakýchkoliv pochybností prokázat splnění podmínky péče o dítě v největším rozsahu, a proto mu zvýšení procentní výměry starobního důchodu za vychované dítě nenáleží.
18. K bližšímu pochopení smyslu a cílů výchovného jako institutu, který byl zaveden primárně proto, aby pomohl zmírnit statistický rozdíl mezi průměrným starobním důchodem osob pečujících o děti oproti obecnému průměrnému starobnímu důchodu (a nikoliv snad proto, aby důchodcům umožnil bez dalšího „zdědit“ po zemřelé manželce nárok na zvýšení jejich důchodu za společně vychované děti), žalovaná odkázala na důvodovou zprávu ke sněmovnímu tisku č. 1230 k zákonu č. 323/2021 Sb. Zde se praví mimo jiné, že pozměňovací návrh přináší do oblasti základního důchodového pojištění nový institut zvýšení starobního důchodu za vychované děti, tzv. výchovné, jehož účelem je posílit důchodové nároky osob, které v průběhu svojí pracovní kariéry zajišťovaly výchovu dětí. Smyslem výchovného je ocenit osoby, které získaly významnou zásluhu z hlediska budoucnosti financování základního důchodového pojištění tím, že dlouhodobě zajišťovaly výchovu dítěte, čímž se (obvykle) postaraly o přínos nového pojištěnce do systému. Výchovné je koncipováno jako finanční částka v pevně stanovené výši (počáteční hodnota je 500 Kč), o kterou se zvýší procentní výměra starobního důchodu pojištěnce (muže či ženy), který zajišťoval výchovu konkrétního dítěte v největším rozsahu. V případě péče o více dětí se tato částka násobí počtem těchto dětí. Vzhledem k tomu, že osobami, které výchovu dětí v největším rozsahu zajišťovaly, jsou převážně ženy, docílí se tímto opatřením částečného snížení často

kritizovaného rozdílu mezi průměrným starobním důchodem žen a mužů. Opatření směřuje jak na důchody, které budou přiznávány v budoucnu, tak na důchody přiznané v období před datem účinnosti nové právní úpravy. Pozměňovací návrh reaguje na skutečnost, že průměrný starobní důchod žen je nižší než průměrný starobní důchod mužů. Například ze srovnání statistických údajů zjišťovaných k měsíci květnu roku 2021 vyplývá, že vyplácený průměrný starobní důchod muže činil 17 080 Kč, zatímco průměrný starobní důchod ženy činil 14 873 Kč, rozdíl tedy činí 2 207 Kč (tj. cca 12,2 %) v neprospěch žen. Tento stav, i když jeho příčiny vznikly a existují mimo základní důchodové pojištění, lze považovat za obtížně společensky obhajitelný a dlouhodobě udržitelný, neboť okamžité náklady na financování základních životních potřeb jsou u žen i mužů v zásadě stejné.

19. Žalovaná dále odkázala na vyjádření Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 2. 10. 2022, č. j. MPSV-2023/151536-710/1, podle kterého přestože výchovné je koncipováno jako nárok genderově neutrální, je určeno především ženám. Ženy pečující o děti ve větší míře vykonávají méně honorované zaměstnání, popřípadě zaměstnání s kratšími pracovními úvazky, která jsou navíc přerušována překážkami v práci z důvodu potřeby péče o dítě. Ačkoliv výchovu dětí nepochybně zajišťují muži především zajištěním výživy dítěte a pečují o jejich fyzický a intelektuální rozvoj, v praxi je běžné, že jejich kariéra není výchovou negativně ovlivněna. Je důležité brát v úvahu, že nepřetržité zaměstnání a vyšší výdělky se samy o sobě pozitivně projeví ve výši důchodu – nedochází ke snížení důchodu a není tedy dán důvod pro kompenzaci prostřednictvím výchovného.
20. Po provedeném řízení krajský soud dospěl k závěru, že žaloba je důvodná.
21. Podle čl. II bodu 1 zákona č. 323/2021 Sb. *starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, se zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které pojištěnec vychoval, od splátky důchodu splatné v lednu 2023, jsou-li splněny podmínky stanovené v bodech 3 až 5; toto zvýšení náleží k procentní výměře starobního důchodu.*
22. Podle čl. II bodu 3 zákona č. 323/2021 Sb. *podmínky výchovy dítěte se pro účely zvýšení podle bodu 1 posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán, pokud se dále nestanoví jinak; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení podle bodu 1 současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy.*
23. Podle ust. § 34a odst. 3 ZDP *dítě se pro účely zvýšení procentní výměry starobního důchodu podle odstavce 1 (dále jen „zvýšení za vychované dítě“) považuje za vychované, jsou-li splněny podmínky výchovy dítěte podle § 32 odst. 4; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečuje nebo pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení za vychované dítě současně započítat více osobám; vychovávalo-li dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu. Při zvýšení za vychované dítě se přihlíží jen k výchově toho dítěte, které jako vychované pojištěnec uvedl v žádosti o přiznání starobního důchodu; není-li tato podmínka splněna, zvýšení za vychované dítě nenáleží.*
24. Podle ust. § 32 odst. 4 ZDP *podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod je splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti*

dítě přestala o dítě pečovat. Pokud dítě zemřelo po dosažení 5 let věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečovala o dítě od jeho narození do jeho úmrtí; ustanovení vět první a druhé tím nejsou dotčena.

25. Výchovné bylo do ZDP zavedeno zákonem č. 323/2021 Sb. Týká se jak starobních důchodů nově přiznávaných ode dne, který spadá do období po roce 2022 (§ 34a odst. 1 ZDP), tak důchodů již přiznaných ode dne, který spadá do období před rokem 2023 (čl. II zákona č. 323/2021 Sb.). Protože žalobci byl starobní důchod přiznán od 16. 7. 2005, tj. v období, které spadá do období před rokem 2023, přichází do úvahy zvýšení jeho starobního důchodu za vychované dítě podle čl. II zákona č. 323/2021 Sb.
26. Do ZDP bylo výchovné zařazeno pozměňujícím návrhem k zákonu č. 323/2021 Sb. (pozměňovací návrh č. 8686 ze dne 23. 6. 2021, viz www.psp.cz). Podle jeho odůvodnění pozměňovací návrh reaguje na skutečnost, že průměrný starobní důchod žen je nižší než průměrný starobní důchod mužů. V případě žen mívá výchova dětí závažnější dopad na jejich pracovní kariéru, a tedy i konečnou výši důchodu. Dosavadní právní úprava sice obsahovala nástroje, jejichž smyslem bylo zvýhodnit osoby, které pečovaly o dítě (snížení důchodového věku žen a hodnocení doby péče jako náhradní doby důchodového pojištění a současně jako doby vyloučené). Tyto nástroje však nebyly vyhodnoceny jako dostatečné. Bylo proto navrženo zavést nediskriminační opatření pro ženy i muže, neboť také u řady mužů mohla péče o dítě negativně ovlivnit délku doby zaměstnání a jejich výdělků (například kvůli tomu, že byli na rodičovské dovolené, popřípadě kvůli výchově dítěte pracovali na kratší úvazky).
27. Diskriminací v důchodových věcech se zabýval Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutí ze dne 17. 2. 2011 ve věci *Andrle proti České republice* (stížnost č. 6268/08) a odlišné zacházení mezi muži a ženami při stanovení důchodového věku respektoval pouze „zatím“ (s ohledem na širší historický kontext a časovou náročnost důchodové reformy), a to do doby, než sociální a ekonomické změny odstraní potřebu zvláštního zacházení se ženami. Přitom přihlédl k tomu, že napadená vnitrostátní úprava směřovala k perspektivnímu odstranění rozdílného důchodového věku mužů a žen.
28. Zákon nestanoví právní domněnku, podle které se automaticky vychází ze skutečnosti, že o dítě pečovala žena a pokud to byl muž, leží důkazní břemeno pouze na něm. Takovému výkladu brání jak znění použitého ustanovení, tak právní principy, zejména zákaz diskriminace, ale také povinnost správního orgánu zjistit skutkový stav, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti, jak ukládá § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění účinném ke dni vydání napadeného rozhodnutí (dále jen „správní řád“). Citovaná ustanovení ZDP předpokládají správní uvážení (resp. postup) správního orgánu, při kterém vyloží a naplní neurčitý právní pojem „osobně pečoval v největším rozsahu“.
29. K tomuto pojmu NSS v rozsudku č. j. 3 Ads 37/2003-49, č. 410/2004 Sb. NSS, uvedl k podmínce splnění výchovy dítěte (pro stanovení důchodového věku ženy), že „*předpoklad ‚osobní péče o dítě‘ pro splnění podmínky výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod znamená soustavnou a aktivní osobní péči ženy o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti, resp. pěti roků. Tato podmínka není naplněna, pokud soud svěřil dítě do péče otce, který za tuto péči nese odpovědnost, dítě pobývalo u otce, a žena (matka) a dítě byly tak od sebe odděleny, a to i když žena (matka) dítě navštěvovala, projevovala o něj zájem, přispívala na jeho výživu otci, a podílela se tedy na výchově dítěte.*“

30. Předtím, než žalovaná přistoupí k výkladu neurčitého právního pojmu „osobní péče v největším rozsahu“ a odpoví na tuto skutkovou otázku, je povinna shromáždit důkazy a podklady rozhodnutí v potřebném rozsahu zákonným způsobem.
31. Mezi účastníky řízení není sporu o tom, že syna žalobce vychovávali oba rodiče, kteří spolu do jeho osmnácti let (zletilosti) žili a vychovávali ho společně.
32. Žalobce se k výzvě žalované podrobně k osobní péči o syna vyjádřil dne 4. 5. 2023 a uvedl řadu tvrzení (viz bod 14 tohoto rozsudku), avšak žalovaná tato tvrzení pominula a nijak se k nim konkrétně nevyjádřila. Proto je napadené rozhodnutí nepřezkoumatelné.
33. Žalovaná konstatovala, že žalobce dosahoval v rozhodné době průměrných výdělků, aniž by tuto úvahu jakkoli odůvodnila. Proto je tato část rozhodnutí nepřezkoumatelná. Žalovaná z tohoto svého argumentu dále vyvodila, že pracovní kariéra žalobce z tohoto důvodu nebyla nijak negativně ovlivněna. Ani tato úvaha není odůvodněná a rozhodnutí je v této části nepřezkoumatelné.
34. Žalovaná v napadeném rozhodnutí vůbec neuvedla, jaké má k dispozici listiny ke zjištění výdělků bývalé manželky žalobce a jaká učinila zjištění v této otázce. Jde o nepřezkoumatelnost rozhodnutí. Správní spis neobsahuje žádné podklady k výdělkům zemřelé manželky. Jde o vadu řízení. Pokud žalovaná uvedla až ve vyjádření k žalobě, že listinami k výdělkům manželky nedisponuje, tento postup napadené rozhodnutí přezkoumatelným nečiní, protože nebylo možné tuto vadu dodatečně zhojit dovysvětlením určitých skutečností ve vyjádření k žalobě ani dodatečným opatřením správního spisu o další podklad (srov. například rozsudek NSS č. j. 1 A 629/2002-25, č. 73/2004 Sb. NSS).
35. Žalovaná v jiných případech výdělky druhého z rodičů zjišťovala a porovnávala (srov. například rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 51 Ad 3/2023-30 nebo rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 58 Ad 10/2023-43 a další na www.nssoud.cz).
36. Pro případ, že žalovaná nemá k dispozici osobní listy důchodového pojištění bývalé (zemřelé) manželky žalobce ani jiné podklady k jejím výdělkům, bylo namístě, aby například vyzvala žalobce, u kterých zaměstnavatelů byla jeho bývalá manželka zaměstnaná v rozhodném období a aby žalovaná následně tyto zaměstnavatele vyzvala k doložení výdělků. Ti jsou povinni stejnopisy evidenčních listů důchodového pojištění uchovávat ve lhůtách podle § 35a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci provádění sociálního zabezpečení, v rozhodných zněních pro jednotlivá období, jichž se projednávána věc týká.
37. Výchovu je třeba posuzovat jako celek a nelze automaticky tvrdit, že větší rozsah zajišťovala žena tím, že byla na mateřské dovolené.
38. Samotná skutečnost, že žalobce dosahoval průměrných výdělků neprokazuje, že o syna nepečoval v největším rozsahu. Je třeba zohlednit veškeré další okolnosti věci, například péči ve volných dnech, při naplňování koníčků a zájmů syna žalobce a při dalších výchovných aktivitách. Z § 2 odst. 4 správního řádu vyplývá, že správní orgán dbá, aby přijaté řešení bylo v souladu s veřejným zájmem a aby odpovídalo okolnostem daného případu, jakož i na to, aby při rozhodování skutkově shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly. Z napadeného rozhodnutí se nepodává, že žalovaná zohlednila okolnosti konkrétního případu, naopak argumentovala pouze obecně a za použití předsudků nebo představ o stereotypním rozdělení rolí mezi mužem a ženou.

39. Bylo i na žalobci, aby k prokázání svých tvrzení doložil další důkazy, například čestná prohlášení, svého syna, případně dalších osob, resp. navrhl svědeckou výpověď syna nebo jiných osob. K tomu ho měla či mohla v popsaném případě žalovaná vyzvat, resp. poučit.
40. Žalovaná má povinnost poskytnout účastníkům řízení poučení o procesních právech a povinnostech. Podle rozsudku NSS č. j. 6 Ads 23/2011-60 nebo č. j. 6 Ads 57/2007-42 „poučovací povinnost (...) je projevem ústavně zakotveného práva na právní pomoc, podle kterého má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Poučovací povinnost správního orgánu znamená především povinnost poskytnout dotčeným osobám poučení o právech a povinnostech vyplývajících z právních předpisů upravujících řízení před správními orgány. Poučovací povinnost týkající se otázek hmotného práva má své místo právě v řízeních, jejichž předmětem jsou sociální dávky (...), a to za předpokladu dodržení zásady rovnosti účastníků řízení a nestranného přístupu k nim.“
41. V posuzované věci je třeba zdůraznit, že s ohledem na předmět řízení a skutečnost, že od posuzovaných skutečností uplynuly desítky let, nelze opomenout, že i nepřímé důkazy mohou doplnit dokazování a přispět ke zjištění stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti.
42. I když jde o řízení na žádost a důkazní břemeno leží na žadateli, nezabývá to žalovanou povinností zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností a provést dokazování a rozhodnout v souladu se zákony, tím spíše, pokud žalobce vznesl uvedené námitky (srov. rozsudky NSS č. j. 2 A 1105/2002-OL-22, publ. pod č. 153/2004 Sb. NSS, č. j. 1 Azs 181/2018-29, č. j. 1 As 38/2023-57, č. j. 8 Ads 136/2019-38, č. j. 2 Ads 106/2015-31 a mnohé další).
43. Zdejší soud se ztotožňuje se závěry rozsudků Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 58 Ad 10/2023-43, Městského soudu v Praze č. j. 21 Ad 36/2023-42, Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 51 Ad 3/2023-20 a č. j. 29 Ad 7/2023-55, Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 52 Ad 13/2023-24 a Krajského soudu v Plzni č. j. 63 Ad 2/2024-27, které se zabývaly obdobnými případy a dospěly k obdobným závěrům.
44. Případně je třeba vzít v úvahu, jestli v posuzované věci po provedení dokazování v souladu se zákony půjde o případ hraničního posuzování věci, tedy případ možné aplikace zásady v pochybnostech ve prospěch žadatele – *in dubio pro mitius* (srov. rozsudek NSS č. j. 6 Ads 45/2013-25).
45. Soud shrnuje, že shledal napadené rozhodnutí jako částečně nepřezkoumatelné. Žalovaná se nezabývala všemi skutečnostmi rozhodnými pro nárok žalobce. Správní spis neobsahuje podklady pro závěry, ke kterým žalovaná dospěla. Je třeba obstarat důkazy pro celé rozhodné období, za které se nárok na výchovné posuzuje.
46. Soud zrušil rozhodnutí žalované pro vady řízení, neboť žalovaná si ve správním řízení neopatřila důkazy v takovém rozsahu, aby byl prokázán stav věci, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti, tj. v souladu s § 3 správního řádu. Dokazování vyžaduje rozsáhlé doplnění, proto ho nemohl doplnit soud, nahrazoval by tím činnost správních orgánů a vzal by žalobci instanci pro nápravné prostředky. Soud vrátil věc žalované k dalšímu řízení v souladu s § 78 odst. 4 s. ř. s. Žalovaná znovu ve věci rozhodne, přičemž podle § 78 odst. 5

s. ř. s. bude vycházet z právního názoru soudu, že je třeba dokazování doplnit tak, aby o zjištění skutkovém stavu nebyly důvodné pochybnosti.

47. Soud rozhodl o nákladech řízení v souladu s § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s., podle kterého žalované náhrada nákladů řízení ve věcech důchodového pojištění nenáleží a byla ve sporu neúspěšná. Žalobce byl úspěšný, ale žádné náklady řízení nepožadoval a podle soudního spisu mu žádné nevznikly.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **je možno** podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně ve lhůtě do dvou týdnů po jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské nám. 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaje o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Olomouc 31. května 2024

JUDr. Martina Radkova v. r.
samosoudkyně